

กำเนิดใหม่ของห้องสมุด อเล็กซานเดรีย

*รองศาสตราจารย์ ดร.สวางศรี พรสวรรค์

ห้องสมุดอเล็กซานเดรีย เป็นห้องสมุดที่มีชื่อเสียงมากใน สมัยโบราณจัดได้ว่าเป็นห้องสมุด ที่ใหญ่ที่สุด สะสมของความรู้ ทางด้านศาสตร์ต่างๆ ไว้มากมาย และเป็นสถานที่นักปราชญ์มา ชุมนุมกัน ห้องสมุดแห่งนี้ได้ ล่มสลายไปเมื่อกว่าสองพันปีมาแล้ว และได้รับการฟื้นฟูบูรณะใหม่ ในศตวรรษที่ 21 เพื่อระลึกถึง ความรุ่งเรืองในอดีตของห้องสมุด แห่งนี้



รูปที่ 1 ปาโตเลมีที่ 1 ผู้สร้าง

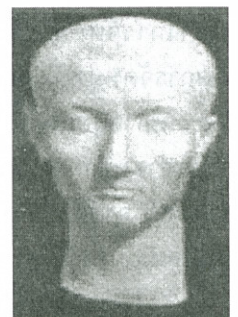
ห้องสมุดโบราณ

เมืองอเล็กซานเดรีย (Alexandria) ตั้งอยู่ริมทะเล ในประเทศอียิปต์ อดีตเป็นเมืองเฟื่องฟูในทางธุรกิจศิลปะและ วัฒนธรรม เป็นแหล่งของความรู้ เทียบได้กับกรุงโรม และเอเธนส์พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชของกรีกกรีฑาท้าทายมายังอียิปต์และยึดครองเมืองอเล็กซานเดรียไว้เมื่อ 332 ปีก่อนคริสต์ศักราช ด้วยความต้องการให้เมืองนี้เป็นศูนย์รวมของตะวันออกและตะวันตก เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ นายทหาร

ของพระองค์คือ ปาโตเลมี (Ptolemy) เป็นผู้ครองเมืองอเล็กซานเดรียในกาลต่อมา

กษัตริย์ ปาโตเลมีที่ 1 (Ptolemy I) ได้สร้างเมืองนี้ให้หือเป็นศูนย์กลางของวิชาการสาขาต่างๆ เช่น ศิลป วรรณคดี และปรัชญา ในปี 297 ก่อนคริสต์ศักราช ปาโตเลมีที่ 1 ได้สร้าง ห้องสมุด และ Mouseion หรือ Museum ในภาษาละติน

มีความหมายว่าพิพิธภัณฑ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในอดีตที่เป็นแหล่งให้นักปราชญ์มาพบกัน ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ ตั้งอยู่ใกล้เคียงกันและยังใกล้พระราชวัง



รูปที่ 2 จูเลียสซีซาร์ ผู้ทำลาย?

การจัดเก็บเอกสาร

ห้องสมุดอเล็กซานเดรียจัดว่าเป็นห้องสมุดที่เป็นแหล่งสะสมความรู้ของมวลมนุษยชาติในสาขาต่างๆ คาดว่ามีหนังสือม้วน (scrolls) ถึง 700,000 รายการ วิธีการที่ได้มาซึ่งต้นฉบับตัวเขียน (manuscript) และหนังสือโดยเจ้าหน้าที่ไปค้นหาหนังสือในเรือที่มาจากต่างประเทศ เมื่อพบก็จะนำมาลอกแล้วนำต้นฉบับกลับคืน กษัตริย์ ปาโตเลมีที่ 3 ได้เขียนสาสน์ไปยัง กษัตริย์กรีก เพื่อขอยืมวรรณกรรมของกวีและนักปรัชญาชาวกรีก เช่น Aristotle, Aeschylus, Euripides มาเพื่อทำการคัดลอกเก็บไว้วิธีการเช่นนี้ ทำให้หนังสือของห้องสมุดแห่งนี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีเนื้อหาต่างๆ มากมายทำให้ต้องมีการสร้างห้องสมุดเพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ห่างจากพระราชวังไปทางใต้ของอียิปต์

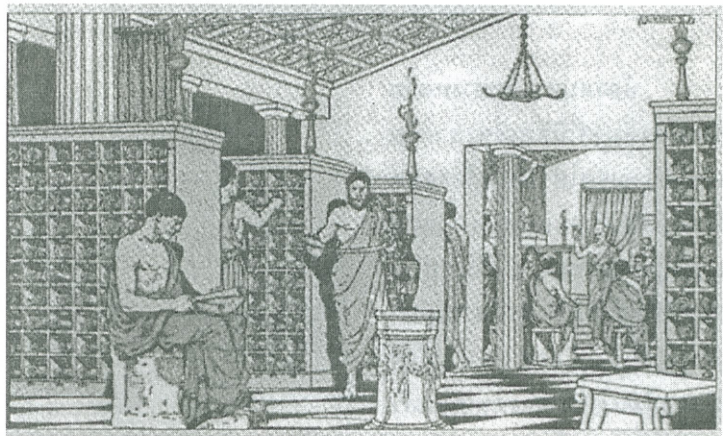
คาลิมาคัส (Callimachus)

ทำการจัดแบ่งกลุ่มของหนังสือม้วน

จำนวนถึง ห้าแสน รายการ และต้นฉบับตัวเขียนออกเป็นพวกๆ ตามชนิดของวรรณกรรมและผู้เขียน ซึ่งเรียกว่า ตารางการจัดหมู่หนังสือมีชื่อว่า Pinakes นับได้ว่าเกิดการจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดขึ้นเป็นแห่งแรกในโลก ห้องสมุดแห่งนี้นับได้ว่าเป็นห้องสมุดที่มีหนังสือภาษาต่างๆ มากมายแม้กระทั่งภาษาสันสกฤต เพราะ ปาโตเลมี องค์กรต่อมาได้ให้คนไปหาจากอาณาจักรอียิปต์ บาบิโลเนีย เปอร์เซีย

ในศตวรรษที่ 2 นักปราชญ์ชาวกรีกชื่อ อริสทีส (Aristeas) และนักบวชชาวเมืองอเล็กซานเดรียจำนวน 72 คนได้แปลพระคัมภีร์เก่า (Old Testament) จากภาษาฮีบรู เป็นภาษากรีก ปาโตเลมีได้พยายามให้หม้อเอกสารในทุกสาขาวิชาในห้องสมุดด้วยการซื้อบ้าง แลกเปลี่ยนด้วยทองบ้าง และคัดลอกมาบ้าง ห้องสมุดแห่งนี้ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยน

ในด้านวัฒนธรรมและความรู้ของนักปราชญ์ เพราะที่ตั้งของเมืองทำให้อารยธรรมเหล่านั้นขยายไปยังเมืองแบกแดด และมีการแปลเอกสารออกเป็นภาษาอาราบิก ฮีบรู และแปลเอกสารจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษากรีก ทำให้ห้องสมุดแห่งนี้เป็นเสมือนบ่อเกิดแห่งความรู้ของชาวมุสลิม ชาวยิว และชาวยุโรปในด้านวิทยาศาสตร์ ปรัชญา ดรรชนีศาสตร์ คณิตศาสตร์



รูปที่ 3 ห้องสมุดอเล็กซานเดรียในอดีต

เรขาคณิต และดนตรี ห้องสมุดเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาของอารยธรรมกรีกและโรมัน

บรรณารักษ์

ห้องสมุดอเล็กซานเดรียมีบรรณารักษ์คนสำคัญ 6 คนด้วยกันคือ

1. Zenodotus of Ephesus, 285-270 B.C.
2. Apollonius of Rhodes, 270-245 B.C.
3. Eratosthenes of Cyrene, 245-204/1 B.C.
4. Aristophanes of Byzantium, 204/1-189/6 B.C.
5. Apollonius the Classifier (eidographos), 189/6-173 B.C.
6. Aristarchus of Samothrace, 175-145 B.C.

การล่มสลาย

ห้องสมุดอเล็กซานเดรียได้ล่มสลายหายไป ซึ่งตามประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้หลายกระแสว่าในปี 47 ปีก่อนคริสต์ศักราช จูเลียส ซีซาร์ได้เผากองทัพเรือที่อ่าวอียิปต์ซึ่งไฟได้ไหม้มายังทำเรือทำให้ห้องสมุดถูกทำลายไปด้วย บ้างก็กล่าวว่าจูเลียสซีซาร์อาจนำเอาหนังสือม้วนกลับไปยังอิตาลีก็เลยเผาห้องสมุดอีกหลักฐานหนึ่งบันทึกว่าพระเจ้าจักรพรรดิชื่อ อูรีเลียนัส (Aurelianus) ได้มารุกรานดินแดนแถบนี้ หรือชาวคริสเตียนซึ่งต่อต้านตัวเขียนของชาวพืแกน ได้ทำลายห้องสมุดนี้ ในปี ค.ศ. 642 นักบวชชาวอาหรับได้ยึดครองเมืองอเล็กซานเดรียเมื่อเขาพบว่าเอกสารใดของห้องสมุดที่เขียนขัดแย้งกับหลักคัมภีร์ก็จะทำลาย ในปี ค.ศ. 415 นักประวัติศาสตร์ชาวคริสเตียนชื่อ โอโรซิอัส ได้มาเขียนห้องสมุดอเล็กซานเดรียและบันทึกว่ายังคงมีโบสถ์ แต่ชั้นหนังสือมีแต่ความว่างเปล่า ด้วยฝีมือมนุษย์ ประโยคนี้นั้นยืนยันได้ว่าห้องสมุดได้ล่มสลายไปแล้วตั้งแต่ศตวรรษที่ 5 ด้วยสาเหตุนานาประการที่ทำให้อาคารของห้องสมุดและเอกสารต่างๆ ได้หายไป

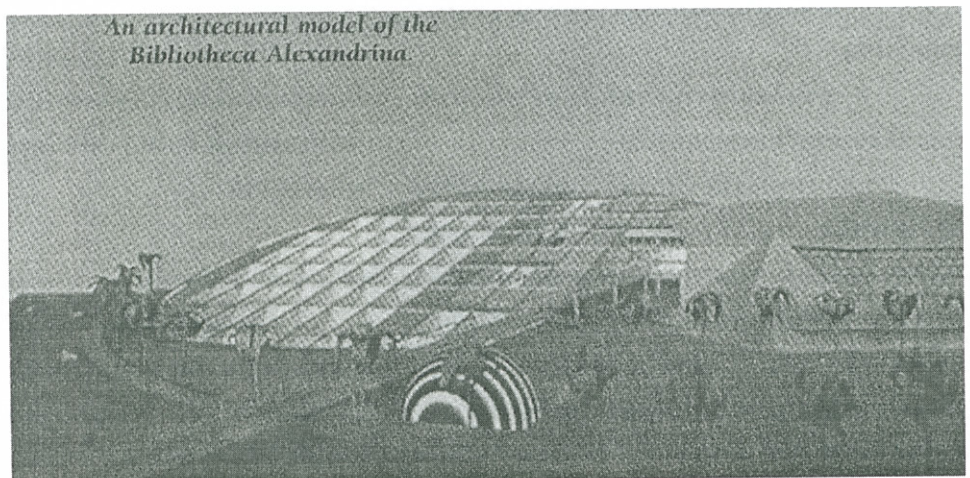
กำเนิดใหม่ของห้องสมุด

ในปี ค.ศ. 1974 เมื่ออาจารย์ประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยอเล็กซานเดรียชื่อ เอล อาบาดี (El-

Abbadi) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับประวัติของห้องสมุดอเล็กซานเดรียได้เสนอโครงการเกี่ยวกับการฟื้นฟูให้มีห้องสมุดอเล็กซานเดรียขึ้นใหม่ให้แก่อธิการบดีของมหาวิทยาลัยที่เขาทำงานอยู่ เขาใช้เวลาถึง 10 ปี เสนอให้รัฐบาลอียิปต์และเสนอไปยังองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมขององค์การสหประชาชาติ (UNESCO) จึงทำให้เกิดโครงการนี้

เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1988 ประธานาธิบดี ฮอสนี มุบารัค (Hosni Mubarak) แห่งอียิปต์ และเฟเดอริโก โกเมเยอร์ (Federico Mayor) เลขาธิการของยูเนสโกได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์สำหรับอาคารห้องสมุดอียิปต์ทะเล เนื่องจากไม่แนชดถึงที่ตั้งของสถานที่เดิม จึงสร้างในบริเวณวังของปาโตเลมมีการออกแบบและก่อสร้างใช้เวลาถึง 6 ปี แต่โครงการก่อสร้างได้ดำเนินไปอย่างล่าช้าระหว่างปี ค.ศ. 1992-1994 เพราะมีการขุดพบวัตถุโบราณในบริเวณนี้จึงได้มีการนำมาเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์ของเมืองอเล็กซานเดรีย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 รัฐบาลอียิปต์ได้เป็นเป็นผู้ดูแลในเรื่องการเซ็นสัญญา สาธารณูปโภค บุคลากร การหาต้นฉบับตัวเขียน การทำรายการลงในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตามวัตถุประสงค์เพื่อให้ห้องสมุดนี้ได้เปิดในปี ค.ศ. 2000 แต่เนื่องจากปัญหาการล่าช้าของการก่อสร้าง ทำให้ห้องสมุดเปิดทำการได้ในปี ค.ศ. 2001

รูปที่ 4
ห้องสมุด
อเล็กซานเดรีย
ในยุคปัจจุบัน



ความร่วมมือจากทั่วโลก

ห้องสมุดแห่งนี้มีชื่อเป็นทางการว่า Bibliotheca Alexandrina ถือได้ว่าเป็นห้องสมุดที่สร้างขึ้นด้วยความร่วมแรงร่วมใจของชาติต่างๆ ทั่วโลก ที่ต้องการให้เป็นแหล่งที่ให้ความรู้แก่คนทั้งโลก ได้มีการเรียกร้องให้ชาติต่างๆ บริจาคเงินมาช่วยในการก่อสร้าง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลของชาติต่างๆ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี กรีซ ญี่ปุ่น นอร์เวย์ สเปน ตุรกี อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และจากประเทศในโลกอาหรับซึ่งได้บริจาคเงินและความช่วยเหลือดังนี้

- จากประเทศอิรัก ซาอุดีอาระเบีย ประเทศอาหรับเอมิเรตส์ และสุลต่านแห่งโอมาน รวม 65 ล้านเหรียญสหรัฐ
- 4 ล้านเหรียญสหรัฐ จากอิตาลีเพื่อใช้ในการสร้างห้องปฏิบัติการเพื่ออนุรักษ์เอกสารโบราณและเพื่อช่วยสร้างโรงเรียนทางบรรณารักษศาสตร์
- เฟอร์นีเจอร์และความช่วยเหลือในการติดตั้งอุปกรณ์เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตได้รับความช่วยเหลือจากนอร์เวย์
- ความช่วยเหลือจากเยอรมันในการซื้อหนังสือและการขนส่ง
- เครื่องอุปกรณ์ในทางด้านโสตทัศนูปกรณ์จากญี่ปุ่น
- ต้นฉบับเกี่ยวกับการชุดคลองสุเอซจากฝรั่งเศส
- หนังสือและงานทางด้านศิลปได้รับความช่วยเหลือจากตุรกีและออสเตรีย

นอกจากนี้ยังมียังมีองค์การเอกชนและส่วนบุคคลให้เงิน หนังสือและวัสดุสำหรับห้องสมุด ได้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนของห้องสมุดเด็กซานเดรียขึ้นในประเทศต่างๆ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา บัลแกเรีย ออสเตรีย กรีซ เม็กซิโก นอร์เวย์ อังกฤษ กลุ่มเพื่อนเหล่านี้ประกอบไปด้วยบรรณารักษ์ที่ทำงานในห้องสมุดของประเทศเหล่านั้นได้ร่วมแรงร่วมใจกัน

ในการจัดหาหนังสือและวัสดุที่จำเป็นสำหรับห้องสมุดและความช่วยเหลือในด้านการเงินและแรงงานต่างๆ ส่วนรัฐบาลอียิปต์ได้ให้ที่ดินจำนวน 40,000 สแควร์เมตร และเงินจำนวน 180 ล้านเหรียญสหรัฐเพื่อการก่อสร้าง พร้อมทั้งตั้งงบประมาณให้แก่ค่าใช้จ่ายของบุคลากรและการบริหารห้องสมุดแห่งนี้

ลักษณะอาคาร

เป็นอาคารสูง 13 ชั้น มีที่นั่งสำหรับผู้อ่าน 3500 คน สามารถจุหนังสือได้ 4-8 ล้านเล่ม แผนที 50,000 แผ่น ต้นฉบับตัวเขียนและหนังสือหายาก จำนวน 100,000 รายการ มิวสิคโอ 50000 รายการ มีอุปกรณ์สำหรับการฟัง 200,000 รายการ

รูปร่างของอาคารเป็นรูปวงกลมโผล่พ้นพื้นดินขึ้นมาเปรียบเหมือนดวงอาทิตย์ที่กำลังโผล่ขึ้นมาในเวลเช้าตรู่กำแพงรอบตัวตึกด้านนอกมีการแกะสลักเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ รอบอาคารล้อมรอบด้วยผืนน้ำเพื่อให้เกิดภาพสะท้อนจากท้องฟ้า เพดานสร้างด้วยระบบโซล่าเพื่อให้แสงอาทิตย์ส่องผ่านมาได้หลังคามองแล้วเหมือน ไมโครชิป ปรัชญาในการสร้างคือ ช่องว่างและเวลา เพื่อให้เห็นถึงสิ่งของที่อยู่ทางไกล ภายในอาคารมีห้องโถงใหญ่ 2 แห่งช้อปปิ้งเล็ม และคาเฟ่ มีร้านขายหนังสือ มีห้องสมุดสำหรับเด็ก มีสถาบันจัดการแสดงทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม การออกแบบตกแต่งที่ทำให้เห็นถึงความโอ้อ่าของการวางชั้นหนังสือที่สามารถมองถึงกันได้ทั้ง 10 ชั้น ห้องสมุดแห่งนี้เป็นที่เก็บสื่อทางประวัติและวัฒนธรรมเก่าแก่ของอียิปต์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติในปัสหัสวรรษ

หน่วยงานและสถาบัน

ห้องสมุดแห่งนี้มิได้เป็นเพียงห้องสมุดที่เก็บความรู้ ศิลปะ และวัฒนธรรมของมนุษย์ในอดีตเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัยและยังเป็นที่รวมหน่วยงานอื่นที่ให้บริการความรู้ต่างๆ ได้แก่

1. พิพิธภัณฑ์ต้นฉบับตัวเขียน
2. พิพิธภัณฑ์วัตถุโบราณ
3. พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และท้องฟ้าจำลอง
4. สถาบันทางด้านการอักษรโบราณ
5. ศูนย์การแห่งชาติของต้นฉบับตัวเขียน
6. โรงเรียนนานาชาติทางด้านสารสนเทศศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ให้การศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งนักศึกษามาจากทั่วโลก

การค้นหาค้นหาข้อมูล

ห้องสมุดแห่งนี้มีการค้นหาข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์มีฐานข้อมูลและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการค้นหาหนังสือและเอกสารหายากและต้นฉบับตัวเขียนด้วยอินเทอร์เน็ตซึ่งผู้ใช้สามารถค้นหาได้จากเว็บไซต์ของห้องสมุดแห่งนี้ ภาษาของเว็บไซต์ มี 3 ภาษา ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส และอารบิค เว็บไซต์ของห้องสมุดนี้ คือ <http://www.bilblex.gov.eg>

บรรณานุกรม

- Aman, M.M. "The Bibliotheca Alexandrina." In **International Librarianship : Cooperation and Colluboration**. Edited by Carroll, Frances Laverne and Harvey, John Frederick. Lanham, Md. : Scarecrow Press, 2001. pp.1-10.
- Brush, Peter. "The Alexandria as it once was." **Amercan Libraries**. 31, 4, April 2000 : p.74.
- Chepesiuk, Ron. "Dream in the Desert : Alexandria's Library Rises Again." **American Libraries**. 31, 4, April 2000 : pp. 70-73.
- On the Ancient Library. **Biblothea Alexandrina**. [Online] Available : <http://www.Bibales.gov.eg>. May 1, 2002.